

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

“HAYATIN DEĞİL ÖYKÜNÜN KAHRAMANI OLMAK”

Danışman Öğretmen: Şule KAYNAR

Öğrencinin Adı: Can

Öğrencinin Soyadı: DANIŞMAN

Diploma Numarası: D1129-011

Ödevin Sözcük Sayısı: 3865

Araştırma Sorusu: Haldun Taner'in öykülerinde “Yaşlılık” ve “Küçük İnsan” temaları hangi yönleriyle ele alınmıştır?

İçindekiler:

ÖZ.....	2
GİRİŞ.....	4
1) YAŞLILIK.....	3
A) YABAN OTLARI İÇİNDE BİR ÇİÇEK.....	4
B) ANILARIN İÇİNDEN BİR DELİFİŞEK.....	5
C) DIŞ DÜNYAYA ÇEKİLMİŞ BİR PERDE : SAĞIRLIK.....	8
2) KÜÇÜK İNSANLAR	10
A) HAYAT BİR İSKAMBİL OYUNU	12
B) BİR ÖRNEK İNSAN : “ASES”.....	14
C) HEPİMİZ GİBİ SIRADAN BİR İNSAN.....	15
3) SONUÇ.....	16
4) KAYNAKÇA.....	17

ÖZ:

Türkçe A dersi kapsamında, uzun tez olarak hazırladığım bu çalışma için Haldun Taner'in kısa öykülerini seçtim. Haldun Taner öykülerinde daha çok toplumun çürük, aksayan yanlarını yansıtmıştır. Kimi olaylara hoşgörüle bakabilen yazarımız, toplumdaki bozuklukların, düzensizliklerin kaynağını, düzensizlikler karşısında insanların davranışlarını, hiçbir şey yapamayışlarını okuyucularına aktarmakla birlikte bu durumlara çözüm yolları göstermemiştir. Bu doğrultuda yazarın öykülerini “yaşlılık” ve “küçük insanlar” temaları üzerinden değerlendirdim. Yazarın kısa öykülerine ve bu temalara yoğunlaşmamın nedeni yazarın üstün analiz ve çözümleme yeteneğiyle oluşturduğu gerçekçi kurgusunu yaşamın kendisiyle bağdaştırmasıdır. “Yaşlılık” ve “Küçük İnsanlar” temaları öykülerdeki karakterler üzerinden iki alt ana başlıkta değerlendirilmiştir. Araştırmalarımın sonunda yaşlı insanların ve sıradan insanların gözü ile toplumu ve insanların yaşamlarını değerlendirirken toplumun onlar olmadan ne kadar yavan ve renksiz olacağını, toplumun sağlıklı bir işleyişe sahip olabilmesi için bu insan tiplerinin kabul görmesinin, beğenilmesinin ve yaşama tutunmaları konusunda onlara daha geniş imkanlar sunulmasının gerekliliğini anladım. Unutmamalı ki hepimiz aslında sıradan insanlarız ve yaşlılık, insan olmamızın kaçınılmaz bir gerçeğidir.

Öz sözcük Sayısı: 154

GİRİŞ

Haldun Taner’in öykülerinde kişileri tiplendirme, onların sivri yönlerinin altlarını çizme eğilimi sıkça görülür. Ayrıca öykü kişileri ,bütün zaatlarıyla birlikte, derin bir insan sevgisinin, hoşgörünün perdesinden okura yansır.Kahramanlarının bakış açılarını ve yaşadıkları kimlik kargaşasını ironik bir üslupla aktarırken bireylerin trajedisini yakalama eğilimindedir.

Öykülerinde ele aldığı temalardan biri de yaşlı insanlar, onların toplumdaki durumları ve psikolojileridir. Öykülerde toplumun bir kesiti bu insanlar anlatılırken, aslında değişen toplum hayatı içinde günden güne yalnızlaşan, içlerine kapanmak zorunda bırakılan bireylerin dramı dile getirilir.

“**Sebati Bey’ in İstanbul Seferi**” hikâyesindeki Sebati Bey tam da bu tanımlamaya uyan emekli bir insan tipidir. Toplumdaki yaşlı ve yalnız insan tipinin, emekliliğini yaşayan ihtiyarların yaşadıkları dramı yansıtır.

“**Sahib-i Seyf ü Kalem**”adlı hikayede kahramanımız; yaşlı, asker emeklisi Miralay Bey’dir. İncelenen hikayeler başta olmak üzere Haldun Taner’in pek çok hikayesinde yaşlı insanlar, tarihi bir atmosferi yaratmak için de kullanılmıştır. Bunun nedeni olarak da yaşlı insanların hayatlarıyla yakın tarihe tanık olmaları ve hayat boyunca edindikleri kültür birikimi gösterilebilir.

“**Kantar Katibi Ali Rıza Efendi**” de yazarımız bir farklılık yaratmış, bu sefer de toplumun yaşlı insanları nasıl gördüğü üzerinde durmuştur. Sağırlığından dolayı dış dünyayla arasında bir perde olan Ali Rıza Efendi, bu sayede toplumla iç içe kalmayı başarabilmiştir.

Küçük insanların ele alındığı öykülerde ise bireylerin gündelik yaşam içindeki sıradanlıkları onların sosyal kimlikleri çerçevesinde vurgulanır. Çelişkileri/çatışmaları da sosyal eleştiri bağlamında dile getirilir. Toplumsal sorunlar da bireylerin kimliklerinden başlayarak irdelenir. Özellikle küçük insanların gündelik yaşamları konu olarak seçilmiş, geleneksel toplumdan modern topluma geçiş sürecinin yol açtığı kimlik bunalımlarıçarpıcı bir şekilde ortaya konmuştur. Örneğin“**Konçinalar**” öyküsünde toplumsal tabakalaşma, insanlar arasında kendiliğinden oluşan sınıf sistemini anlatır.

İnsanın tutarsızlıkları, ikiyüzlülükleri ortaya serilirken gülünçlüğü yakalandığı öykülerde ele alınan her çevreden insan anlatılırken, onların dili kullanılarak oldukça zengin ve çeşitli tipler ortaya konur.”**Fasarya**” ve “**Ases**” öykülerinde İstanbul dili, argosu canlandırılmıştır. Bir stadyum ve insanların oradaki dilleri ve ruh halleri resmedilmiştir.

Bu çalışmada da Haldun Taner’in yukarıda adı geçen öykülerinde yaşlılık ve küçük insan temalarının hangi yönleriyle ele alındığı incelenecektir.

1) YAŞLILIK

a) Yaban Otları İçinde Bir Çiçek

Sebati Bey'in İstanbul Seferi adlı öyküde, Karantina Katipliği'nden emekli olmuş, yalnız bir insan anlatılır. Emeklilik dönemini yaşayan pek çok ihtiyar insan, bu dönemde yaşadıkları boşluğu, içine düştükleri bunalımları atlatmak için kendilerine değişik uğraşlar bulur. Sebati Bey de işte böyle bir dönemi atlatabilmek için kendisini çiçek yetiştirmeye vermiştir.

“Onunkisi merak değil de illet artık. Bir mecliste İngiliz kralından mı bahis geçti, onun ilk aklına gelen çağrışım Kraliçe Viktorya ve dolayısıyla Viktorya gülleridir. Bir yerde gözüne oyma bir yazı takımı mı ilişti, hemen yaklaşıp tahtasını muayene edecek, ihlamurdan mı imiş, yoksa gül ağacından mı? Hatta insanları bile ikiye ayırıyor: Çiçek sevenler, çiçekten anlamayanlar. Birinciler taife-i zevk ü selim, ikinciler ise, yine kendi tabiriyle, bi-behre ve ham erva imişler.”¹

Anlaşılacağı üzere çiçek, Sebati Bey' in hayatında önemli bir yer tutar. Adeta onun dünya ile bağımlı sağlayan tek unsur haline gelmiştir.

Sebati Bey; dış dünyada güzelliklerin farkında olmadan yaşayan, zevk almayan bir toplumun olduğunun farkındadır. Sürekli bir koşuşturma, telaş ve karmaşa içinde yaşayan insanlar, değil çiçekle uğraşmak birbirleriyle iletişim kurmaktan bile uzaktırlar. Tam bu noktada hikaye kahramanı Sebati Bey, dış dünya ile iç dünyanın kesiştiği noktada yer alır. Sebati Bey aracılığıyla hep kendini düşünen insanlar, bozulmuş ve yozlaşmış toplum olumsuz bir şekilde anlatılır.

“Vagonlar tıklım tıklım dolduğundan ve orada vapurdaki gibi bir hayır sahibi çıkmadığından ihtiyarcık naçar ayakta kaldı. Üzerine düştüğü sol eli ve sağ bacağının diz kapağı fena halde sızlıyordu. Etrafında yine o arsız ve manasız yüzler... Bir sürü soluyan, yer buldukları için muzafferane sırtan insan...”²

Görüldüğü Sebati Bey, dış dünyayı yukarıdaki gibi algılamaktadır. Halbuki kendisi son derece duygusal ve ince ruhlu bir insandır. Çiçeklerle bu kadar uğraşması da zaten bunu kanıtlamaktadır. Sebati Bey Japon gülü tohumunu almak için İstanbul' un bir yakasından öbür yakasına gidip gelmiş; bu yolculuk sırasında vapurda yere düşmüş ve uğruna o kadar zahmet çektiği çiçek tohumu ezilmiştir.

---

¹ - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-1, Bilgi Yayınevi, 2009 S:73

² - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-1, Bilgi Yayınevi, 2009 S:76

“Öykünün iç boyutunda derinliği sağlayan unsur Sebati Bey’ in psikolojisidir. Zira o, toplumla ve maddeci dış dünya ile uyuşamaz ama kendi kendisiyle barışıktır. Çiçekleriyle oluşturduğu çevresinde mutludur. Çünkü çiçekler, dış dünyadaki insanlar gibi duyarsız, acımasız değildir.”³

İşte Sebati Bey, dış dünyanın bu acımasızlığından korunmak için kendini çiçeklere vermiştir. Bir anlığına bile olsa çiçek tohumu almak için dış dünyaya açıldığında, acımasızlıkla karşı karşıya gelir fakat o zaman da kendince bir kaçış yolu bulur:

*“Sebati Bey gözlerini kapadı. O canım tohumları yere saçan, sonra da üstünden geçip çiğneyen bu hışır, bu anlayışsız, bu merhametsiz insanları görmemek için başını hafifçe önüne eğdi.”*⁴

Sebati Bey’in özelinde özellikle yaşlı insanların toplumdaki yabancılaşması vurgulanır. Onların neden kendi dünyalarına çekildikleri ,gerçekleri neden görmek istemedikleri verilmeye çalışılır. Ruhun ve bedeninin dış dünyanın içinde yer alamayan bu yaşlı insanları toplum aslında yalnızlıklarıyla baş başa bırakır.

Öykü kahramanı Sebati Bey’ de sadece kendisiyle aynı yaşta olanlar arasında mutludur.

*“Hararetli karşılaşma. Sarılışıp koklaşma. Sonra hoşbeş. Bir miktar Nasrettin Hoca, Bekri Mustafa, Bektaşi fıkrası... Bir de baktı ki akşam oluvermiş. Günler de ne kısaldı! Sebati Bey kucağında Japon gülü tohumlarının paketi, al el acele veda edip süt eniştesinin evinden ayrıldı.”*⁵

Sebati Bey, süt eniştisi ile hemen hemen aynı yaşadadır. Süt enişte de çiçek sevenler arasında yer aldığından zevk sahibi biridir.

“Hikaye kişisi ve süt enişte akşama kadar zamanın nasıl aktığını bilmeden hoşça vakit geçirmişler ortak bir edebiyat kültürünü paylaşmışlardır. Sebati Bey’ in iç dünyasına çekilerek yavaş yavaş yabancılaşmasında, hikaye kişisi değil, aslında toplum suçludur.”⁶

---

³ - Yalçın, Sıdıka Dilek, Haldun Taner’ in Hikayeleri ve Hikayeciliği, Bilgi Yayınevi, S:93

⁴ - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-1, Bilgi Yayınevi, 2009 S:77

⁵ - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-1, Bilgi Yayınevi, 2009 S:74

⁶ - Yalçın, Sıdıka Dilek, Haldun Taner’ in Hikayeleri ve Hikayeciliği, Bilgi Yayınevi, S:94

b) Anıların İçinden Bir Delifışek

Sahib-i Seyf ü Kalem adlı öyküde askeriye emekli olmuş, dünya ile ilişkisini kesmiş, yaşama umudunu kaybetmiş yaşlı bir insanı yeniden yaşama bağlama çabası konu edilmektedir. Sözü edilen yaşlı asker emeklisi, Miralay Bey' dir.

Miralay Bey, gençliğinde oldukça dinamik yaşamış, tempolu bir hayat sürmüştür. Askerliğin getirdiği bir takım alışkanlıklarla yaşamını şekillendirmiştir. Miralay Bey, önce geçmiş günlerdeki fizik gücüyle anlatılır. “Maamafih tanıyanlar söylüyor: Gençliğinde gerçekten delifışek, gözünü daldan budaktan sakınmaz bir askermiş. Anlıda, göğsünde, kalçasında taşıdığı yara izleri kahramanlığının inkar kabul etmez hücutleri... yakışıklıymış da o vakitler...

Fakat neylersin ki aman bilmez felek tirendaz zabiti de sonraları şöyle bir çarkın içine alıvermiş, bir iki çevirdikten sonra işte böyle ihtiyar ve kimsesiz şuraya, şu damı akan kira evinin bir odacığına posa gibi fırlatıvermiş.”⁷

Mesleği gereği, İttihat ve Terakki döneminden Cumhuriyet dönemine kadar yakın tarihimizdeki en çalkantılı ve zor döneme tanık olan Miralay Bey, diğer insanlardan daha fazla ve bilinçli olarak tarih ile içi içe yaşamıştır. İttihat ve Terakki mensuplarıyla mücadele etmiş, Enver Paşa' ya karşı çıkmış, Balkan Harbi' nde öldü sanılıp savaş alanında unutulmuş Bulgarlara esir olmuştur. Cumhuriyet' in kuruluşuna tanık olmuş ve Atatürk' ü desteklemiştir.

Oysa bugün bu kadar yaşamış ve güngörmüş Miralay Bey, önce fizik gücünü kaybetmiş, sonra da sağlığını. Değişiklik bunlarla da kalmamış tarih değişmiş, toplum değişmiş, insani değerler değişmiştir.

Hikayenin temel çatışması da bu değişim noktasında başlar. Miralay Bey, gerek beden gerek ruh açısından bugününden pek memnun değildir. Emekliliğin ardından büyük bir boşluğa düşen Miralay Bey' in evdeki yalnızlığı da bu bunalıma eklenince iyice içine kapanır ve dış dünyayla ilgisini keser. Her şeye yabancılaşır. Geçmiş zamanda anılarda yaşamaya başlar.

---

³ - Yalçın, Sıdika Dilek, Haldun Taner' in Hikayeleri ve Hikayeciliği, Bilgi Yayınevi, S:93

⁴ - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-1, Bilgi Yayınevi, 2009 S:77

⁵ - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-1, Bilgi Yayınevi, 2009 S:74

⁶ - Yalçın, Sıdika Dilek, Haldun Taner' in Hikayeleri ve Hikayeciliği, Bilgi Yayınevi, S:94

“- Muazzep oluyorum. İnan olsun azap duyuyorum, der. Benim hayırsız evladım beni bu ihtiyar halimde bırakıp kaçsında bu cici hanım kızım benim için bu kara zahmetlere girsin.

Sonra birden kendini yalnızlığın, ihtiyarlığın ve hastalığın o kapkara düşüncelerine kaptırır:

- Ben artık ölmeliyim. Ölüp de ortadan kalkmalıyım. Bu benimkisi de yaşamak mı? Aleme zahmet vermek... diye söylenir.”⁸

Miralay Bey, Almanca hocası sayesinde zaman zaman kabuğundan dışarı çıkar. Artık ölümü bekleyen, yaşlılığın sembolü Miralay Bey’ in karşısına yazar, genç Almanca hocasını çıkarmıştır. Böylece öyküde iki güç karşı karşıya gelir ve birbirini dengeler.

Miralay Bey’ i sık sık ziyaret eden bu genç, ihtiyarın yalnızlığını paylaşan tek kişidir. Birlikte iyi vakit geçirirler. Miralay Bey anılarını sürekli anlatmaktadır. Genç Almanca hocası sürekli geçmişle yaşayan bu ihtiyarın anılarını bıkip usanmadan dinler.

Almanca hocasının Miralay Beyi’ i anılarını yazmaya yönlendirmesiyle birlikte ihtiyarın yaşamı da birdenbire değişir. Bir uğraş bulmanın mutluluğuyla Miralay Bey, yeniden yaşama sevinci kazanmış olarak karşımıza çıkar. Hikayenin giriş bölümünde Miralay Bey, ne kadar mutsuzsa anılarını yazmaya giriştikten sonra o kadar canlanır, mutlu olur. Ölümü bu uğraş sayesinde yenmiş, yaşamın anlamını yeniden kavramış, topluma yararlı olamıyorum fikrinden de uzaklaşmıştır.

Öyküde yaşlı bir insanın derin yalnızlığından yola çıkarak günümüz insanının yalnızlığı anlatılır. Bununla beraber toplumun insana bakışındaki değişim de yine yaşlı insan temasıyla vermeye çalışılır.

Dünya bir karmaşa yeridir. İnsanlar değişmiştir. Olumsuz yönde olan bu değişim, yaşlı insanları kendi kabuklarına itmiştir.

Miralay Bey’ de, Sebati Bey’ de dış dünyanın bu acımasızlığı karşısında iç dünyalarına çekilerek mutlu olmuşlardır. Sebati Bey çiçek yetiştirerek, Miralay Bey hayatını kaleme alarak dış dünyanın acımasızlığına perde çekerler.

---

7 - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-1, Bilgi Yayınevi, 2009 S:20

8 - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-1, Bilgi Yayınevi, 2009 S:21

c) Dış Dünyaya Çekilmiş Bir Perde : Sağırlık

Kantar Katibi Ali Rıza Efendi adlı öyküde diğerle ökülerden farklı olarak toplumun yaşlı insanları nasıl gördüğü üzerinde durulmuştur.

İstasyonun büfesinde bir akşam vakti toplanan insan grubu arasında Kantar Katibi Ali Rıza Efendi de vardır. Topluluk kendi arasında günlük olaylardan sıradan şeylerden söz etmektedir. Toplulukta kişiler, olaylar karşısında hep aynı davranışları göstermelerine rağmen ökü kahramanı birçok konuda onlarla aynı şeyi düşünmez. Bu nedenle topluluktakiler onunla alay ederler.

“Bakıyorum pek dolusunuz...” dedim. Doluyumdur zahir. Baksana, efendi oğlum. Yaş doksanı aşmış. Gözümde fer, ağzımda diş kalmamış. Kunduramın tabanı delik. Yağmur olsa sokağa çıkamam. Geçende bir hastalandım. Doktorsuz, ilaçsız, uyuz köpek gibi geberecektim. E, ben böyle olacak adam mıyım? Devlet kapısında bunca yıl hizmet et, çalış, ahir ömründe bir tekaüdiyeden mahrum kal... Sebebi kim? Bu, kötü bir sıfat aradı, bulamadı. İttihatçı güruhu işte... Ama yok muydu? Bizim idarenin de tekaüt sandığı vardı. Gel gör ki, bütün altınları İttihatçılar kaçarken götürdüler. Can pazarı bu... Geride Kantarcı Rıza perişan olacaktı, kimin umuru...

Gözlüklü postacı:

‘Niye Ali Kemalci olduğunu anlatmıyorsun, beye...’ diye güldü. Efendim, İttihatçıları tutmuş da bu, ondan maaşını kesmişler.’⁹

Kantar Katibi Ali Rıza Efendi’nin kulakları duymadığı için alaya almaldan, baskılardan etkilenmez. Böylece dış dünya ile ökü kahramanı arasında çizilmiş bir sınır vardır. Kahramanın toplumla iç içe yaşamasının nedeni de aslında sağır oluşudur.

“Sahib-i Seyf ü Kalem”,Sebati Bey’in İstanbul Seferi” adlı ökülerde olduğu gibi kahraman, işitme engeli olmasaydı bu alaya almaldan, kızdırmaldan umarsız kalmayacak, o da iç dünyasına kapanacaktı.

---

⁹ - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-2, Bilgi Yayınevi, 2009 S:43

“Kahveci artık dayanamadı.

‘Yahu ne şom ağızlı baykuşsun sen be! İlle her kesin başına bir şey mi gelsin istersin? Ben bunu gibi kötü kalpli insan görmedim. Elinde olsa, herkesin ecelini getirecek. Bırak şu cenabet huyu be. Vakti gelen gider elbet’

İhtiyar Kantarcı:

‘Ne kızılıyorsun canım.’ Dedi. ‘ Fena bir şey mi söyledik. Allah versin iyi olsun. Mirası bana kalacak değil ya. İnsan sormasın mı yani? ‘

Birden keyfi kaçmıştı. Bütün ihtiyarlar gibi mahzun durunca daha bir zavallı oluyordu. O gidince istasyon müdürü, kahveciye:

‘ Ne istedin adamdan?’ dedi. ‘ Keyfini kaçırdın oruçlu oruçlu.’

‘ Bırak allasen Müdür Bey. Bazen kanıma dokanıyor vallaha. Sen onun oruçlu olduğuna inanıyor musun? O ne hinoğlu hindir o, o kahpe dinli kızılbaştır o! Müslüman olsa acımak bilir. Görmedin mi? Gazetede ölüm haberini okurken nasıl parlıyor gözü. Cami avlularında gezişi neden? Cenaze görmek için. Sanki ölenlerin ömrü buna eklenecek. Kötü yürekli vesselam. Ölse acımam emin ol. ‘¹⁰

Yaşlı insanlar, yaşlılarının bu dünyadan ayrılıp gidişlerini acı da olsa, metanetle karşılarlar. Ölüm karşısında böyle güçlü olmaya çalışırlar. Fakat çevredekiler bu durumu anlayamadıkları için onları kötü bir şey yapmış gibi suçlarlar. Kantar Katibi Ali Rıza Efendi’ nin de sağır olması, çenesinin düşük olması, ölümü metanetle karşılaması gibi özellikleri toplum tarafından dışlanmasına sebep olmuştur.

---

10 - Taner, Haldun Bütün Hikayeleri-2, Bilgi Yayınevi, 2009 S:46

Yaşlılık temasının işlendiği bu öykülerde, öykü kahramanlarının ortak özellikleri şöyle belirtilebilir:

Devlete uzun yıllar hizmet etmiş, emekliye ayrılmış, birdenbire boşluğa düşüp yalnız kalmış insanlar kendilerine oyalanacak bir şeyler bulmuşlardır. Çiçek yetiştirmek, anılarını yazmak gibi.

Ortak bir tarih, edebiyat ve kültüre sahip olan bu yaşlı insanlar, değerler hızla değişime uğradığı için geçmişe sığınmışlar, kendilerini böylelikle korumaya çalışmışlardır. Konuşurken geçmişten ve anılardan söz ederler.

Yaşlı insanların içinde buldukları durumlar, onların yaşamda karşılaştıkları zorluklar, trajediler anlatır. Bu gözlemler yansıtılırken yaşlıların psikolojileri de analiz edilir. Öykülerdeki yaşlı insanların gözü ile toplum ve insanların yaşamları değerlendirilir. Bütün bu ince düşüncüler ve gözlemler bizi toplumun yaşlı insanları koruması ve himaye etmesi gerektiği gerçeğine götürür.

2. KÜÇÜK İNSANLAR

a) Hayat Bir İskambil Oyunu İnsanlar da İskambil Kartı Olursa

Konçınalar adlı öyküde insan davranışlarına yönelik toplumdaki tabakalaşma yer yer mizahi ve eleştirel unsurlar yardımıyla, iskambil kâğıtları sembolize edilerek anlatılır. İskambil kâğıtlarının isimlendirilmesi sınıflara ve toplumun tabakalaşmasına benzetilerek öykü sembolik nitelikler kazanmıştır.

Öykünün anlatımı,iskambil destesinin oyunlardaki hiyerarşik sırasına uygun şekilde verilmektedir. Buradan hareketle toplumdaki bu hiyerarşi okura hissettirilir. Önce derebeyi yönetiminin hükümdarı olan As'lardan söz edilir. Onlara “Bey” denir. Hikâyenin neredeyse tamamı resimli kâğıtlar üzerinedir. Resimli kâğıtların beylerinden başlanır ve ayrı ayrı aileler irdelenir. Hikâyenin genel görünümü şöyledir:

“Kara maça beyinde kötü bir şeyler sezilir.”Maçalar bir Ermeni ailesidir.Maçalar bir Katolik ailesine, babaları da ağır oturaklı bir Papaza benzetilir. Maça oğlunun tuhafiyeye olarak gösterilmesi gayrimüslimlerin Osmanlıdaki terziliğine göndermedir. Burada sıradan bir gayrimüslim ailesi tasvir edilir. İspati yani sinek ailesi de gayrimüslimdir. Tuhafiyeci maça oğlanın ablası, kardeşi ile ispati kızının ilişkisini öğrenirse çok kötü olacaktır. Çünkü bu maça kızı da babası gibi dini bütün biridir, Kardeşinin ne naneler yediğini duysa utancından yere girecek kadar ve gördüğü kötü rüyadan uyanır uyanmaz alelacele banyo yapacak kadar mutaassıp gösterilir. Ama sanki bu dindarlıkla dalga geçilir gibidir ki bu öyküde kaba sofuluk diye nitelendirilir. Böylece toplumdaki bu tip sıradan insanlara göndermede bulunulur.

İspati-sinek Beyi bir Bizans prensine benzetilir. Papaz ise“sefih,kumarbaz,...”diye anılır. İspati-sinek ailesi Ermenilerden daha da beterdir. Kızı da oğlu da babaları gibi sefih, terbiyeden bihaber yaşamaktadırlar. İspati-sinek kızı aşuftenin biridir. Ablasının kirli çamaşırlarını en iyi bilen kardeşi ispati oğlunun susması ise ablasından kalır yanı olmayışındandır.

Diğer resimli kâğıtlara gelince: Bunlar, ikisi de kırmızı olan kupa ve karo kâğıtlarıdır. Kupa ailesinin beyinin Osmanlı hanedanına mensup olabileceği söylenir. Papaz ise yalın ve samimi bir anlatımla zihinlerde canlandırılır.Tasasız, neşeli, sevecen,... Toplumda yer alan tonton, sevimli tiplere gönderme yapılır.

Kupa kızı idealize edilerek anlatır “*etine dolgun, hanım hanımcık bir taze*”dendikten sonra onun gibi biriyle evlenilerek böyle bir aileye damat olmak istediği söylenir. Böylece toplumda sıradan insanların eş seçimindeki beğenisini de ifade edilmiş olur. Devamında bu kızın bazı kusurlarının affedilir olduğu belirtilir. Tahsil durumu anlatılırken zaten üniversite okumasına ihtimal verilmez. Olsa olsa sanat enstitüsü mezunudur ki “*eteği belinde*” ortalığı çekip çevirir. Gençlik ateşiyle oğlanlarla mektup alışverişi yapmış olsa da bu cahilliğine verilmelidir. Kupa kızı anlatılırken son cümle dikkat çekicidir: “*Daha ne?*” Böylece toplumda iyi bir ev kadını, iyi bir eş olarak görülen bir kız profili sezdirilir. Bizden biri gibi bilinen diğer bir aile ise Karo ailesidir. Karo ailesi anlatılırken yine toplumdaki tipik orta bir aile yapısı ve onun sıradan insanları sembolleştirerek anlatılır:

“Bu ailenin beyi (ası) asaletiyle bir Selçuklu Sultanı gibidir.Papazı görmüş geçirmiş hariciyeden emekli bir şehbenderdir.” Yazar bunun kullandığı dili, eğitimi ve terbiyesini belirtmek için ayrıntılı olarak vermiştir. “Kızı çalışkan, gayretli bir üniversite öğrencisi iken oğlu haylaz ve hayırsızdır, meymenetsiz adamlarla gezmektedir. Belki de eroin çekiyordur. Böyle efendi bir babanın oğlunun böyle olması esef vericidir.”

Kâğıtlardan kurulan derebeylikte sıra nihayet esas kahraman olan ve öyküye adını veren “konçınalara” gelir. Konçınalar altılıdan aşağı olan kâğıtlardır. Bunların sıradanlığı şöyle ifade edilir: “*Konçınalar ismi üstünde işte konçınalardır... enpepaye oyunlarda bile işe yaramaz...trafiği tıkar, itilip kakılır... Hasılı abur cuburdurlar...*” Öykünün bu kısmında toplumda hiçe sayılan, görmezden gelinen, itilip kakılan, belki sırtlarından geçinilen “küçük insanlar” konçınalarla sembolleştirerek öyküye dramatik bir son verilir.

Konçınaların/“küçük insanların” varoluş nedenleri sırf öbür kağıtlara/insanlara basamak olmaktır, onların üstün mevkiini sağlamaktır: “*Alt basamak olmasa, üst basamak neye, kime öğünecek?*”

Öyküde demokratik bir oyun bulunmak istenir. Öyle ki: “*Birliler sahiden bir olsun; beşliler kızları, dörtlüler oğlanları kapsın. Sıradan bir üçlü papaza kafa tutsun.*” Ancak bunun imkânsızlığı, bu derebeyliğe insan hakları beyannamesi uygulayamayacağı, demokrasinin dünyanın haksızlığı ve tabakalaşmasını yenecek derecede azametli olmadığı anlaşılır. Hatta bu noktada Konçınaların şahsında sıradan insanların haksızlıklar karşısındaki “*o güdük, sümsük, boynu bükük*” tavırları eleştirilir. Bu hallerinin “*içlerine sindiğini, alışkanlık yaptığını, aşağılık daha doğrusu konçınalık kompleksi oluşturduğunu*” belirtilir.

Öykü bu haliyle topluma ayna tutmuş ve “küçük insanın” dramını, ezilmişliğini, yazgısının değişmezliğini dolaylı olarak gözler önüne sermiştir.

b) Bir Örnek İnsan : “Ases”

Sıradan bir futbolcu olan Ases’in anlatıldığı bu öyküde de “küçük insan” teması sembolik bir anlatımla sergilenmiştir. Oyuncular, hakem, seyirciler ekseninde asıl anlatılan hayatın kendisidir. Futbolcular insanı, oynanan maç da yaşamı sembolize etmektedir. Örnek bir insanın nasıl olması gerektiği üzerinde durulur. Bunun için de simgesel anlatımdan yararlanır. Bu durumun anlatabilmesi için sahadaki olaylar farklı kişilerin açısından verilir.

Öykünün kahramanı olan Ases; fiziksel olarak zayıf ve çelimsiz ama maçlarda bir o kadar dayanıklı, karakter olarak dürüst, alçakgönüllü, yardımsever, gösterişi sevmeyen bir halk tipidir. Yani futbolculuğuyla şımarmamış, değişmeden kalabilmiş ender insanlardandır. Ayrıca Ases çok kabiliyetlidir ama bunu hiç ön plana çıkarmaz. Hatta sıradan bir takımında oynamasına rağmen büyük takımlardan gelen teklifleri bile reddeder. O kadar da vefalıdır. Ases’in bu üstün meziyetleri sayılırken aslında tersinden, onun konumunda olup da ne oldum delisi olanlara gönderme yapılmaktadır. Böylece diğer öykülerde olduğu gibi burada da sosyal bir eleştiri kendini alttan alta hissettirir.

Ases’in dürüstlüğü herkes kendi çıkarı açısından yorumlar. Toplumun çoğu Ases’e zıt bir kutuptadır. Hikâyenin başında Ases rakip takıma (Fenerbahçe) altın değerinde bir gol atar. Takım arkadaşlarının ve taraftarlarının coşkusu stadi inletirken o hakeme bir şeyler anlatır ve gol sayılmaz. Top Ases’in eline çarpmıştır ve o dürüst bir şekilde bunu hakeme söyleyerek attığı golü iptal ettirmiştir. Bu noktada az önce ona sevgi gösterilerinde bulunan taraftarlar hakarete ve küfüre başlarlar. Burada toplumun insanı bozan bir güç olduğu belirtilmiştir. Dürüst birey ile çıkarıcı

toplum karşı karşıyadır. Böyle bir toplumun yok edemediği bir insandır Ases. Küçük insanlar öyküye göre toplumda örnek alınabilecek kişilerdir. Değişen, bozulan, her şeyin parayla satın alınabileceği dünyamızda insanlar da hızla bu bozukluktan etkilenerek değişmektedir ve bu bozuk düzen içinde vefa, yardımseverlik, adalet, sevgi gibi yüce kavramların daha da değerlendirildiği çünkü bunları temsil eden insanların bulunmadığı ya da azaldığı gözler önüne serilmiştir. İşte Ases, bu küçük insan tipi, bu kötü ortamın içinde bu güzellikleri temsil eder. Toplum farkında olamasa da o bundan taviz vermez.

c) Hepimiz Gibi Sıradan Bir İnsan

“Fasarya” adlı öyküde basit ve özelliği olmayan bir kahramanın yaşamı anlatılmaktadır. Öykü, Fasarya’nın adının konuluşu ile başlar, sonra gençlik yılları ve futbol hayatı anlatılır, askerlik macerası üzerinde durulur, evlilik teşebbüsü ve bu teşebbüs sonrası duyduğu acı ile biter. Fasarya, kelime olarak ‘boş ve manasız’ anlamına gelmektedir. Bu kelime bir insan için sıfat

olarak kullanılarak yaşamın da ne kadar boş ve anlamsız olduğunu sorgulanmaktadır. İşte yaşam hakkında sorgulama yapılırken anlatıcı- üçüncü tekil şahsın Fasarya'yı tanınması, onunla aynı yaşlarda olması, aynı mekânda yaşamış bulunması ve onun yaşamına da tanıklık etmesi, sanki anlatılanın gerçek bir yaşam öyküsü olduğu duygusunu vermek içindir. Böylece öyküde Fasarya'nın yaşamı derinlemesine incelenirken yazarın kendi yaşam felsefesi, düşüncelere hakkında da bilgi sahibi olunur. Bu yolla hikâyede iki gerçek verilir: Biri Fasarya'nın gerçeği ve kendi yaşamı, diğeri yazarın gerçeği yani yaşamıdır.

“Ne olmuş yani Fasarya isen? dedim. Dünyada bir Fasarya sen mi varsın? Bakma, ben senden biraz daha temiz geziyorum, her gün tıraş oluyor, ütülü gömlek giyiyor, tepemin açıldığı belli olmasın diye öndeki iki tel saçımı itina ile arkaya tarıyorum. Ama bu dış görünüş bir yana seninle hiç de büyük bir farkımız yok be Fasarya'cığım. Yo istafurullah deme, bu böyle, sen ne kadar Fasarya isen ben de o kadar fasaryayım. Olsa olsa senin Fasaryalığın küçük harfle yazılır, benimki belki büyük harfle emin ol, farkımız bu kadar.”

Aslında yaşam içinde her şey farklı gibi görünse de temelde aynıdır. Değişen sadece görünüşlerdir.

Öyküde, Fasarya'nın futbol oynamasını anlatılırken futbol sahası yaşam sahnesine benzetilir. Futbolcular da üç grupta toplanır:

1. Hiçbir şeyi olmayanlar: Fasarya, Andon, Küçük Nuri
2. Yarı donanımlılar: Futbol ayakkabılarını ve malzemelerini paylaşanlar
3. Tam donanımlılar: Mebus oğlu Ercüment.

Futbol bir oyun olarak anlatılırken de aynı benzetmeden yararlanarak futbolcuların sahadaki görevleri gibi insanların yaşam içindeki görevleri tek tek tespit edilir. Sahada en fazla çabayı gösteren “haf”lar, konumları gereği hiçbir zaman gol atamazlar. Gol atıp bir anda parlayanlar ise gerçekte haflar kadar güç harcamalarına rağmen en gözde insanlardır.

Gerçek hayatta da insanlar böyledir. Parsayı toplayanlar, bunu hak etmeseler bile hep tam donanımlıların arasından çıkmaktadır. Diğerleri onların yükselmeleri için birer basamak vazifesi görmekte dirler ve onların mutlu olabilmeleri için elinden geleni yaparlar.

Tam donanımlılardan, sonra hiçbir şeyi olmayanlar, yarı donanımlılar arasına katılır ve bir dayanışma içinde verilir. Çünkü yarı donanımlılar, henüz donanımlılar gibi insanlıklarını yitirmemiş, gönül dostu insanlardır. Onlar da donanımlıların mutluluklarına hizmet ederler, hiçbir şeyi

olmayanlardan tek farkları, onlardan bir derece yukarıda olmalarıdır; bu yanları ile donanımlılar arasında yer alamazlar.

“Görüyorsun ya hayatımızı neresinden alsan birbirine benziyor” dedim. Seni Teğmen’e bel bağlayıp girdiğin bisküvi fabrikasından nasıl yürüttülerdi. Beni, kimsenin de adamı olmadığı halde girdiğim nice bisküvi fabrikalarından yürütülürken uydurma sebeplere bile lüzum görmezlerdi.’(...)

-Tamam dedim. Sen o zaman takımda ne oynardın?

-Sağ haf.

-Ben?

-Sol haf.

-Demek o zamandan aramızda bir benzerlik varmış. Sen şimdi nesen?

-Kalkıyruk bir ambar hademesi.

-Ben?

-(...)

-Ben de kırtıpil bir öğretmen müsveddesi.

-İsta...

-Bırak şimdi istafurullahı. Demek oluyor ki Fasarya Efendi kardeş, biz o zamandan beri hep haf oynayıp durmuşuz. Arada golleri yine başkaları attı, parsayı yine onlar topladı. Öyle görülüyor ki, bundan sonra da biz yine haf duracağız, golleri başkaları atacak...

Yaşanan tüm zorluklara ve çekilen tüm acılara rağmen donanımlılar arasında olmak istenmez ve onlar insanlıklarını ve sevgilerini kaybetmekle suçlanır.

Fasarya, yaşamı boyunca pek çok mesleğe girer çıkar ve bir türlü tutunamaz. Örneğin kahvede çıraklık yapar, sütçünün yanında çalışır; balıkçılık, sandalcılık, otobüslerde biletçilik yapar; bahçıvanlık, garsonluk derken bu sıra uzar gider. Kahramanın çok farklı işlerde çalışır verilmesinin nedeni toplumumuzda hiçbir şeyi olmayanlara geniş bir yelpaze içinde tümüne sevgiyle bağlanmış olduğunu göstermek istenmesidir ve maddi olarak hiçbir şeyleri olmamasına rağmen, , onların sevgi dolu yürekleriyle zengindir.

SONUÇ

Yaşlılık ve küçük insan temalarının işlendiği bu öykülerde insana ve insanlığa duyulan derin sevgi anlatılır. Toplum, doğa ve kendi iç dünyası içinde sıkışıp kalan insanın trajedisidir bu öyküler. Bunun için toplumumuzun çeşitli kesimlerinden insan, öykü kurgusu içinde yer alır. Yaşlı insanlar, küçük insanlar, öykülerin tipik kişileridir.

İnsana yönelmek amacıyla insanın iç dünyası ağırlıklı olarak işlenir. Öykülerde insan; zaaflarıyla, zavallılıklarıyla, gücüyle, sevgisi ve sevgisizliği ile yerelden yola çıkılıp evrensele ulaşan bir yaklaşımla anlatılmaktadır. Bireyin kendi öz değerleriyle sosyal yapının çatışması ve bunların doğurduğu yozlaşma yer yer mizahi, ironik, sembolik bir üslupla kaleme alınmıştır. İncelenen öykülerde toplumdaki küçük insanların ve yaşlı insanların içinde buldukları durumlar, onların yaşamda karşılaştıkları zorluklar, trajediler anlatılmıştır. Öykülerdeki yaşlı insanların ve sıradan insanların gözü ile toplum ve insanların yaşamları değerlendirilmiştir. Toplumun onlar olmadan ne kadar yavan ve renksiz olacağını, toplumun sağlıklı bir işleyişe sahip olabilmesi için bu insan tiplerinin kabul görmesinin, beğenilmesinin ve yaşama tutunmaları konusunda onlara daha geniş imkanlar sunulmasının gereği vurgulanmıştır. Unutulmamalı ki hepimiz aslında sıradan insanlarız ve yaşlılık insan olmamızın kaçınılmaz bir gereğidir.

KAYNAKÇA

Önertoy, O. (1984). *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Miyasoğlu, M. (1988). *Haldun Taner*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Tosun, N. (2011). “Haldun Taner Öykücülüğü: Bir Hayat Projesi Olarak Mutluluk” Türk Edebiyatı

Yalçın, Sıdıka Dilek “Haldun Taneri’ in Hikayeleri ve Hikayeciliği” Bilgi Yayınevi

Akyüz, Kenan “Yeni Türk Edebiyatı” , Türk Ansiklopedisi” Ankara Milli Eğitim Basımevi

Taner, Haldun “Bütün Hikayeleri” Bilgi Yayınevi